

Spółeczeństwo informacyjne wyzwaniem dla samorządów terytorialnych

STANISŁAW KASZUBA

Dla społeczeństwa informacyjnego szczególne znaczenie ma informacja, która jest specyficznym rodzajem towaru, cenniejszym nawet od dóbr materialnych, zwłaszcza w odniesieniu do jej dostępności. Czy Polskie społeczeństwo jest informacyjne? Jeśli tak, co to oznacza dla samorządów terytorialnych?

Regiony, których gospodarka i rozwój społeczny opiera się na wiedzy oraz technologii mogą charakteryzować istniejące w nich społeczeństwo jako informacyjne. Społeczeństwo informacyjne w swojej definicji jest zbiorowością, która kreuje, rozdziela, używa, integruje oraz wykorzystuje informację do celów ekonomicznych, politycznych oraz społeczno-kulturalnych. Jego ekonomicznym odpowiednikiem jest gospodarka oparta na wiedzy, w której bogactwo jest tworzone poprzez ekonomiczne jej rozumienie. Ludzie z kolei nazywani są w nim obywatelami cyfrowymi. Występowanie społeczeństwa informacyjnego określa się jako kolejny, naturalny etap rozwoju po epoce postindustrialnej. Aby jednak mogło ono istnieć, należy zwrócić uwagę na kilka istotnych elementów.

Strategia lizbońska z marca 2000 r. miała za zadanie wprowadzić Unię Europejską na drogę najbardziej dynamicznego i konkurencyjnego zrównoważonego wzrostu zarówno gospodarczego, jak i społecznego do 2010 r. Informacja oraz technologie komunikowania się (z ang. ICT) są kluczowym elementem osiągnięcia tego celu. Warto zwrócić uwagę na fakt połączenia technologii z informacjami. Rozwój technologii za pomocą innowacji może znacząco stymulować zrównoważony rozwój. Po pierwszych pięciu latach funkcjonowania strategii lizbońskiej podjęto decyzję o tym, że wszelkie inicjatywy Unii Europejskiej w zakresie społeczeństwa infor-

macyjnego muszą być ściśle powiązane ze sferą rządową (i samorządową), która będzie pełnić rolę dostawcy, a lokalna ludność będzie odpowiednio wyposażona w technologię ICT.

Rozwiązanie powyższych problemów oraz tworzenie jednolitych zwracających uwagę na przyszłość polityk doprowadziło do sformułowania następujących postulatów:

- Komunikacja cyfrowa tworzy duży rynek możliwości dla sektora usług. Dostępność zawartych informacji jest uzależniona od przebiegu procesu powszechnego akceptowania praw i licencji do cyfrowych systemów zarządzania.
- Obywatelstwo cyfrowe i alfabetyzm cyfrowy (w sensie umiejętności korzystania z komputera oraz internetu) zapewniają, że nowe i kompleksowe rozwiązania z zakresu ICT nie pozostawiają jakiegokolwiek części społeczeństwa z tyłu poprzez tworzenie cyfrowego podziału społecznego.
- Używanie ICT w środkach użyteczności publicznej może spowodować wzrost jakości oferowanych usług oraz zwiększyć ich przejrzystość.
- Umiejętności i praca: wprowadzenie ICT w miejscu pracy może wpłynąć na wzrost efektywności pracy, zwiększyć jakość wykonywanej pracy oraz stworzyć lepsze miejsca pracy. Osiągnięcie tego celu wymaga – po pierwsze – reorganizacji prowadzonej działalności oraz – po drugie – inwestycji w umiejętności z zakresu ICT.

Znaczenie technologii ICT w zakresie umiejętności, zatrudnienia, siły roboczej oznacza, że wszyscy Europejczycy powinni mieć do nich dostęp.

- Przemysł ICT jest głównym sektorem gospodarki w swoim zakresie. Powoduje on wzrost atrakcyjności produkcji, sektora badań oraz standaryzację procesów produkcji. Unia Europejska musi oferować atrakcyjne i wysokiej jakości miejsca pracy.
- Zdolność do współdziałania: technologie ICT dostarczają szeroką gamę usług poprzez różne platformy, tworząc urządzenia i oprogramowanie, które staje się coraz bardziej ważne. Uczestnicy rynku tworzą zdolności do współdziałania systemów oraz standardy technologiczne. Sfera rządowa może wspierać poszukiwanie nowych rozwiązań lub wezwać do używania już istniejących standardów.
- Zaufanie i rzetelność: technologie ICT muszą przedostać się do codziennego użytku społeczeństwa, powodując wzrost ich wartości dla niego. Budowa wartości społeczeństwa informacyjnego wśród ludności zaangażuje jednostki do wyłączenia zasad niesprawiedliwego prowadzenia biznesu, nielegalnych praktyk handlowych, niezamówionych reklam (np. spam) z życia publicznego.
- Efektywne wykorzystanie technologii ICT przez przedsiębiorstwa jest zasadniczym elementem wzrostu konkurencyjności UE. Wyposażenie sektora przedsiębiorstw w technologie ICT

jest nieuniknione. Wyzwaniem pozostaje, aby wprowadzony ich poziom był jak najbardziej do siebie zbliżony.

Elementy społeczeństwa informacyjnego

Spółeczeństwo informacyjne może być podzielone na następujące elementy:

- e-administracja,
- e-zdrowie,
- e-nauka,
- e-biznes,
- telepraca.

Każdy z nich spełnia istotną rolę w podnoszeniu poziomu rozwoju całego społeczeństwa informacyjnego. Projekty e-administracji opierają się na coraz większym udostępnieniu oferty administracji samorządowej za pośrednictwem internetu. Przykładem, który został przeprowadzony na poziomie rządowym w całej Polsce, jest jednostka Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, która wprowadziła program Płatnik umożliwiający elektroniczną wysyłkę dokumentów rozliczeniowych. Podobnym, choć mniej spektakularnym jest możliwość złożenia rocznej deklaracji podatkowej do urzędu skarbowego w formie elektronicznej zamiast tradycyjnej – papierowej. Początkowa niechęć i obawy we wprowadzaniu tego typu rozwiązań są naturalne dla każdego człowieka – nikt nie lubi przecież zmian, jednak efekty są piorunujące i obecnie nikt nie wyobraża sobie, aby biurokracja była zwiększana, lecz odwrotnie, podlega redukcji właśnie za pośrednictwem technologii ICT. Projekty e-zdrowie są dopiero wdrażane przez administrację samorządową. Należy pamiętać, że obejmują one nie tylko technologie informacyjno-komunikacyjne występujące w opiece zdrowotnej, ale także zarządzanie informacjami o zdrowiu pacjentów, zdalną opiekę medyczną czy portale internetowe poświęcone zdrowemu trybowi życia.

Warto zwrócić uwagę także na projekty z zakresu e-nauki. Jest to zupełnie innowacyjny sposób na wprowadzenie systemu edukacji w XXI wiek. E-nauka jest stosowana w wielu szkołach, a także uczelniach wyższych. W znaczący sposób wspomaga dydaktykę za pomocą komputerów osobistych, a także pozwala na prowadzenie zajęć bez konieczności fizycznej obecności w sali wykładowej. Należy przy tym wspomnieć, że do projektów tych zaliczane są także

narzędzia z zakresu e-learningu, które są specjalnie przygotowanymi programami służącymi np. samodzielnej nauce języków obcych. Bardzo dobrym przykładem wdrożenia tego systemu są ośrodki ruchu drogowego, w których egzaminy teoretyczne adeptów na kierowców od dawna przeprowadzane są przy użyciu komputerów. E-nauka pozwala na uczenie się w dowolnym miejscu i o dowolnej porze. Tego typu projekty zyskują na znaczeniu w obecnych czasach, w których społeczeństwo nie pracuje w typowych godzinach od 8 do 16, lecz często popołudniami bądź (szczególnie w Polsce) w weekendy.

Kolejnym elementem społeczeństwa informacyjnego jest e-biznes, czyli najprościej rzecz ujmując – prowadzenie wszelkiego rodzaju działalności gospodarczej za pośrednictwem ICT. Nie należy jednak zapominać, że na e-biznes składać się może także e-marketing polegający na prowadzeniu szeroko rozumianych kampanii reklamowo-marketingowych za pośrednictwem technologii ICT.

Za ostatni element społeczeństwa informacyjnego może zostać uznana także telepraca, która polega na umożliwieniu ludności wykonywania określonych czynności poza siedzibą firmy. Z tego

typu rozwiązań korzysta bardzo wiele osób, obniżając w ten sposób koszty pracy i zyskując elastyczność w godzinach ich wykonywania. Należy jednak pamiętać, że z telepracą związane jest zjawisko braku kontroli pracodawcy nad pracownikiem oraz inne niebezpieczeństwa w postaci np. łamania polityki w zakresie poufności.

Pułapki i problemy

Rośnie rola samorządów terytorialnych we wprowadzaniu sprawnych rozwiązań ICT w regionach. Niestety, nadal zbyt małe jest prawidłowe zrozumienie beneficjentów w kwestii znaczenia technologii ICT dla rozwoju nie tylko ekonomicznego, ale i społecznego. Częsta rotacja pracowników sfery samorządowej działających w komórkach zajmujących się pozyskiwaniem środków unijnych powoduje faktyczny brak doświadczenia oraz wiedzy technicznej na poziomie lokalnym oraz uwydatnia braki kadrowe. Ponadto samorzady powinny zwrócić szczególną uwagę na niewystarczające formy (lub ich brak w ogóle) w zakresie niezależnego doradztwa, a także zbyt małą ilość środków lokalnych dla podejmowanych działań.

Źródło: www.fotolia.com

Fot. www.fotolia.com

Istotnym wyzwaniem dla samorządów będzie w najbliższych latach ich bardzo duże zadłużenie, które wynika nie tylko z inwestycji w społeczeństwo informacyjne, ale także z wszelkich innych inwestycji w infrastrukturę. Wsparcie z funduszy unijnych będzie pozytywnie wpływać na dalszy rozwój społeczeństwa informacyjnego, a to z kolei pozwoli na zdobycie relatywnie taniej i niewymagającej migracji wykształconej kadry, która mogłaby zasilić administrację samorządową. Widoczne są bowiem związki zachodzące pomiędzy stopniem rozwoju społeczeństwa informacyjnego i stopniem rozwoju ekonomicznego regionu, a także osiąganiem przez samorząd innych, niematerialnych korzyści, np. kulturalnych.

Analfabetyzm XXI wieku – cyberanalfabetyzm

Pierwsze pokolenie powojennej Polski stało na skraju analfabetyzmu, kończąc w wieku 20 lat zaledwie osiem klas szkoły podstawowej. Z dzisiejszej perspektywy złośliwi powiedzą, że wówczas taka wiedza wystarczyła do wychowania i utrzymania czwórki dzieci (powojenny wyż demograficzny). Wystarczyło jednak zaledwie 40 lat, aby na początku lat 90. zaczęły pojawiać się komputery, a w XXI wieku duża część młodych ludzi miała styczność z wirtualną rzeczywistością co najmniej jeden

raz dziennie (a bardzo często po kilka godzin). Obecne czasy oraz poziom rozwoju gospodarki wymuszają na społeczeństwie posiadanie przynajmniej podstawowych informacji z zakresu wydarzeń nie tylko w Polsce, ale na świecie. Powszechny dostęp do radia, telewizji, telefonii komórkowej, wideokonferencji czy do internetu umożliwia błyskawiczne poruszanie się po całym świecie praktycznie bez wychodzenia z domu. Jedynym wyzwaniem pozostaje efektywne wykorzystanie dostępnych technologii, które spowodują dużą ich użyteczność dla ludności.

Bez wątpliwości Europejczycy są z każdym dniem coraz bardziej cyfrowym społeczeństwem. Wyniki badania 27 tys. gospodarstw domowych Unii Europejskiej wskazują jednak, że w 43 proc. gospodarstw domowych nadal nie ma dostępu do internetu, jednocześnie niemal 20 proc. ankietowanych wskazało na zbyt wysokie koszty korzystania z internetu. 61 proc. użytkowników telefonii komórkowej oraz 49 proc. użytkowników telefonii stacjonarnej ogranicza czas rozmów z uwagi na ich koszt. Warto także zwrócić uwagę na użytkowników internetu. W Polsce osoby po 65 roku życia stanowią mniej niż 4 proc. ogółu użytkowników¹. Ciekawostką jest, że dla porównania – w Stanach Zjednoczonych 70 proc. osób w tym wieku deklaruje, że nigdy nie korzystało z internetu. W Polsce dominującymi internautami są osoby w wieku 25–29 lat

(37 proc.), a tuż za nimi plasują się osoby w wieku 15–24 lat (31 proc.). Osoby w wieku 40–59 lat stanowią 28 proc., a 60 lub więcej lat jedynie 4 proc.²

Spółeczeństwo informacyjne bez wątpienia stymuluje gospodarczy i społeczny rozwój regionów. To właśnie w regionach budzi się i powinna dalej rozwijać się idea promowania wykorzystania technologii informacyjnych wśród przedsiębiorstw, jednostek samorządu terytorialnego oraz ich użytkowania w gospodarstwach domowych. Głównym wyzwaniem dla samorządów w nadchodzących latach będzie z pewnością dalsza promocja społeczeństwa informacyjnego, ale z naciskiem na coraz to starszą jego część, co zniweluje dysproporcje społeczne. Ponadto należy zwrócić uwagę na dalszy brak dostępu do szerokopasmowego internetu w małych miastach oraz wsiach. Jedynym rozwiązaniem dla gospodarstw tam się znajdujących często pozostaje tylko i wyłącznie wciąż droższy dostęp poprzez sieci komórkowe. Nie należy jednocześnie zapominać o korzystaniu z coraz to nowszych nowinek technicznych przez najmłodszą część społeczeństwa. Jest to oczywiście pozytywne zjawisko, jednak należy młode osoby ukierunkować na odpowiednie wykorzystanie technologii ICT i jej zawartości w ich przyszłym życiu na rozwój także naukowy, zamiast tylko i wyłącznie zabawowo-rozrywkowy.

Dobrodziejstwa, jakie niesie ze sobą społeczeństwo informacyjne są bez wątpienia bezcenne dla rozwoju ludności i żaden człowiek nie będzie się chciał z nimi szybko rozstać. Jest to nieodzowny element rozwoju o szczególnym znaczeniu, gdyż stymulowany charakterystycznie poprzez administrację samorządową. Najtrudniejsze czasy pierwszego wprowadzenia internetu są już w Polsce za nami, jednak nie należy spoczywać na laurach, lecz stale unowocześniać istniejące rozwiązania i wprowadzać nowe, które stanowiąc będą przewagę konkurencyjną ludności zamieszkującej dane regiony, a w efekcie ich wyższe kwalifikacje. ■

Autor jest doktorantem na Wydziale Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Przypisy

1 Dane za 2005 r. Dla porównania, w 2001 r. było to zaledwie 0,1 proc.

2 Dane za 2009 r.